

Zamūšės (Šiupylių) parapijos 1623 m. steigimo ir 1788 m. inventoriaus dokumentai

Publikacija

Publikaciją iš lenkų kalbos išvertė ir parengė Aivas Ragauskas

Vilniaus pedagoginis universitetas

Zamūšės (Šiupylių) parapijos steigimas ir fundacija

Čia publikuojamas dokumento iš vadinamojo „Medininkų kodekso“ (*Codex Mednicensis*) – Žemaičių vyskupystės privilegijų ir kt. dokumentų nuorašų knygos – vertimas į lietuvių kalbą. Tai 1623 03 16 Varšuvoje duota Lenkijos karaliaus, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Zigmanto III Vazos privilegija, kuria karališkojoje Šiaulių ekonomijoje Zamūšės valsčiuje, Lukošaičių vaitijoje, steigiama ir funduojama Zamūšės (Šiupylių) parapiinė bažnyčia. Ja patvirtinamas į rašto tekstą įjungtas preliminarus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemės revizorių raštas dėl bažnyčios steigimo, duotas Šiauliuose 1619 11 27.

Bažnyčiai buvo priskirti Šiupylių kaimas su 15 valakų dirbamos žemės ir 2 valakais 23 margais 18 rykščių ganyklų, ir Vileišiškių užusienio 4 valakai. Iš žemiau publikuojamų XVIII a. inventorių matyti, jog vėliau bažnyčios fundacija buvo papildyta dar dalimi Gruzdžių miestelio teritorijos su gyventojais.

Teisiškai šios valdos nepriklausė pasaulietinei valdžiai ir buvo perduotos Bažnyčios dispozicijon. Patronato, t. y. bažnyčios klebono, parinkimo teisė buvo suteikta Žemaičių seniūnui J. Valavičiui iki gyvos galvos, o po jo mirties turėjo tekti valdovui. Privilegijoje akcentuojama, kad anksčiau toje vietoje bažnyčios nebuvo. Įdomu pastebėti, jog iš dokumento aiškėja, ką karališkieji revizoriai XVII a. pradžioje laikė „tinkama“ bažnyčia vieta – tai vieta „ant kalnelio“.

Disponuojant tik „Medininkų kodekso“ publikacija, į lietuvių kalbą verčiamas ir skelbiamas dokumentas remiasi kopija nr. 89, nes dokumentas originalas nr. 88 (p. 135–137) leidėjų publikuotas su praleidimais ir klaidomis.

1623 03 16, Varšuva. Lenkijos karalius, Lietuvos didysis kunigaikštis Zigmantas III Vaza įsteigia ir funduoja Gruzdžių parapiinę bažnyčią

Šaltinis: *Codex Mednicensis seu Samogitiae diocesis*, Romae, 1989, t. 2, p. 137–140, nr. 89.

Zigmantas Trečiasis, Dievo malone Lenkijos karalius, Lietuvos didysis kunigaikštis, Rusijos, Prūsijos, Mazovijos, Žemaitijos, Livonijos, Švedijos, gotų, vandalų tėvonišis karalius.

Skelbiame šiuo mūsų raštu visiems ir kiekvienam atskirai, kam apie tai pridera žinoti, kad mes, pasiuntę į mūsų Šiaulių ekonomiją, į Zamūšės valsčių, mūsų revizorius – kilmingąjį Petrą Valavičių, Trakų vėliavininką, Sumiliškių laikytoją, Mikalojų Brolnickį, išdininką, Paulių Jokimavičių Galaunę, raštininką – mūsų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės izdo tarnautojus, paliepėme jiems, kad, išmatavę to valsčiaus žemes ir surašę iš jų mūsų stalui tenkančias pajamas, parinktų ir paskirtų

tinkamą vietą Dievui šlovinti katalikų tikėjimo bažnyčios statybai, kurios toje vietoje su nemaža žala ir skriauda mūsų valdinių sielų išganymui nebuvo. Jie, vykdydami mūsų valią ir paliepiamą, ten nuvažiavę Lukošaičių vaitijoje prie Šiupylių kaimo ant kalnelio rado tinkamą vietą bažnyčiai ir klebonijai pastatyti ir taip pat šalimais esantį kaimą, taip kaip revizorių (rašte) yra aprašyta, su visomis pajamomis, [tam] paskyrė. Visų Zamušės valsčiaus valdinių vardu mūsų prašė, kad mes tą revizorių paskyrimą ir fundaciją, savo ranka pasirašę ir antspaudavę, savo karališka valdžia patvirtintume ir sustiprintume. Tas revizorių aktas žodis į žodį skamba taip:

„Petras Valavičius, Trakų vėliavininkas, Sumiliškių laikytojas etc., Mikalojus Brolnickis, išdininkas, ir Paulius Jokimavičius Galaunė, raštininkas, Jo Karališkosios Malonybės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės izdo pareigūnai, į Šiaulių valdą Jo Karališkosios Malonybės atsiųsti revizoriai, skelbiame šiuo mūsų raštu, kad, vykdydami Jo Karališkosios Malonybės, mūsų maloningojo valdovo paliepiamą, idant Šiaulių valdoje Dievo šlovės skelbimui ir žmonių sielų išganymui tinkamose ir reikalingose vietose būtų pastatytos ir funduotos bažnyčios, pastebėjome, jog bažnyčia labai reikalinga Zamušės vaitijoje, nes tenykščiai žmonės, Jo Malonybės karaliaus valdiniai, toli nuo bažnyčių nekrikščioniškai gyvendami, be sakramentų šį pasaulį palieka. Dėl to siekdami, kad krikščionių sielos bet kaip neprapultų, Lukošaičių vaitijoje prie Šiupylių kaimo, ant kalnelio, paskyrėme vietą bažnyčiai, klebonijai pastatyti. To Šiupylių kaimo geroje žemėje yra penkiolika valakų, prie kaimo du valakai dvidešimt trys margai aštuoniolika rykščių ganyklų. O Vileišiškių užusienyje keturi valakai. Kadangi šis užusienis yra prie kaimo ir pagal išmatavimą turi keturiolika valakų, tai Jo Malonybės karaliaus išdui mokesčiams lieka dešimt valakų, kurie bažnyčiai neturi priklausyti. Visa tai Jo Malonybės karaliaus, mūsų maloningojo valdovo aukštam apsvarstymui ir valiai perduodame patvirtinti. O kai Jo Karališkoji Malonybė, mūsų maloningasis [karalius] iš savo maloningos malonės ir dosnumo palieps toje vietoje pastatyti bažnyčių ir tą aukščiau mūsų paminėtą [kaimą] bažnyčiai funduoti paskirs, tuomet tenykštis kunigas klebonas, naudodamasis šia fundacija, negalės valdiniam daugiau prievolių paskirti, nei yra mūsų revizorių nuostatuose aprašyta, ir valdiniai neprivalės daugiau nei tuose nuostatuose [nustatyta] dirbti. Tenykštis kunigas klebonas, naudodamasis šia fundacija, turės stengtis toje bažnyčioje skelbti Visagalio Dievo šlovę ir savo avelėms dievobaimingu ir pavyzdingu ganytoju būti, jų sielas maitinti Dievo žodžiu ir šventaisiais sakramentais ir savo parapija toje Zamušės vaitijoje rūpintis. Tenykščiam kunigui toje Zamušės vaitijoje atskirai skiriame po kalėdinį grašį nuo apgyvendinto valako. Dėl ko savo rankomis prie mūsų [prispaustų] antspaudų pasirašėme. Rašyta Šiauliuose tūkstantis šeši šimtai devynioliktais Dievo metais, lapkričio mėnesio dvidešimt septintą dieną. Parašai prie antspaudų. Petras Valavičius, Trakų vė-

liavininkas, Šiaulių revizorius; Mikalojus Brolnickis, Jo Karališkosios Malonybės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės išdininkas, Šiaulių revizorius; Paulius Jokimavičius Galaunė, Jo Karališkosios Malonybės raštininkas, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės išdininkas“.

Taigi mes, matydami jų prašymą esant teisingą ir seniai trokšdami, kad Dievo šlovė mūsų valstybėse gausėtų, juo labiau nutarėme aukščiau aprašytą revizorių aktą visuose jo punktuose, klauzulėse, straipsniuose ir sąlygose patvirtinti ir sustiprinti. Tad šiuo mūsų raštu sustipriname ir patvirtiname, kad revizorių paskirtoje vietoje funduojame bažnyčią bei kleboniją ir Šiupylių kaimą su visais jo naudmenimis ir pajamomis šiuo mūsų raštu [tam] paskiriame. Galiausiai klebonas, kuris tuomet ir paskui bus paskirtas, turės gyventi prie tenykštės bažnyčios ir uoliai stengtis, kad, tvarkingai atlikdamas visuotinio Romos tikėjimo pamaldas, žmones auklėtų ir mokytų, jaunimą į pamaldumą, dorybingumą vestų. Galiausiai minėtas valdas atpalaiduojame nuo bet kokios pasaulietinės valdžios priklausomumo ir išimtinai perduodame bažnytinei viršenybei ir valdžiai. Patronato teisę arba [asmens] pateikimą į šią kleboniją suteikiame dauggaliui Jeronimui Valavičiui, Žemaitijos generaliniam seniūnui, iki jo gyvos galvos, o po jo mirties mums ir mūsų įpėdiniams [ji] turės atitekti. Ją šiuo mūsų raštu amžiams pasilieiname sau ir mūsų įpėdiniams.

Ir davėme dėl to šį mūsų raštą su mūsų parašu ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės antspaudu.

Duota Varšuvoje kovo mėnesio 16 dieną, 1623 Viešpaties metais, mūsų viešpatavimo Lenkijos karalystėje 36, o Švedijos 29 metais.

Zigmantas karalius.

Antspaudo vieta.

Steponas Pacas, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės raštininkas.

Zamušės (Šiupylių) parapijos 1788 m. inventorius

Ši Šiupylių parapinės ir Gruzdžių filijos bažnyčių inventorių surašė Zamušės parapijos administratorius kunigas Martynas Žakevičius, kai parapijos valdymą perėmė klebonas Jurgis Vaitkevičius. Inventorius sudaro galimybę suvokti XVIII a. pabaigos parapijos ekonominę būklę, išsivaizduoti bažnyčių išorę ir vidų, nešiojamuosius altorėlius, sužinoti, kokie liturginiai indai, rūbai ir kt. naudoti.

Gruzdžiai, 1788 02 4. Zamušės parapinės ir Gruzdžių filijinės bažnyčių inventorius, kurį bažnyčios administratorius kunigas Martynas Žakevičius surašė ir perdavė naujamam Zamušės klebonui Jurgiui Vaitkevičiui.

(Vertimas iš lenkų kalbos.)

Šaltinis: *Lietuvos valstybės istorijos archyvas*, f. 669, ap. 2, b. 333, l. 58–59 (inventoriaus nuorašas).

[l. 58] Zamušės, arba Šiupylių, bažnyčios ir klebonijos įvesdinamasis inventorius su visais kilnojamaiais ir nekilnojamaiais [daiktais], su žeme ir pavaldiniais bei jų prievolėmis ir pareigomis šviesiausiajam godotinajam ponui Jurgiui Vaitkevičiui, Smolensko kanauninkui, šviesiausiojo godotinojo, įžymiojo pono kunigaikščio Stepo-

no Giedraičio, Žemaičių vyskupo valdžia laimingai valdyti bažnyčią ir beneficijas paskirtam ir įvesdintam dabartiniam klebonui mano, žemiau pasirašiusiojo, surašytas ir valdyti perduotas.

Sudarytas ir perduotas 1788 Viešpaties metais, vasario 4 dieną.

Zamūšės, arba Šiupylių, bažnyčios aprašymas

Naujai pastatyta bažnyčia stovi kaimo viduryje, malksnomis nevykusiai dengta, jau prateka, kertėse yra. Fasadas iš lentų, kraigas su stogu lygiai išvestas, virš jo žaliai dažytas bokštelis varpeliui su geležiniu kryžiumi. Bažnyčios gale dar mažas bokštelis su kryžiumi. Įeinant į bažnyčią – prieangis (*bobinčius*), virš prieangio – galerija su turėklais. Į prieangį – dviverės dažytos durys, o iš prieangio į bažnyčią – tokios pat dviverės dažytos durys ant vyrių, uždaromos kartimis per geležinius durų laikiklius perkisiant. Viengubų langų keturi, dvigubų – du, visi alaviniais rėmais, virš galerijos vienas langas mediniais rėmais. Apdaila iš lentelių, jau supuvusios grindys bažnyčioje iš tokių pat lentelių, prieangis negrįstas. Bažnyčia iki pusės dažyta. Dvi zakristijos. Pereinamojoje zakristijoje dažytos durys ant vyrių su vidine spyna, kitos durys ant vyrių su sklėsčiu, lentinės grindys. Antra zakristija – iš kitos bažnyčios pusės, be grindų ir apdailos, durys ant vyrių su kabliu. Abiejose [zakristijose] po vieną mažą apvalų langą. Bokštelyje virš prieangio – varpas. Skersai bažnyčios – dažytų stulpelių grotelės.

Altorių aprašymas

Didysis altorius drožėjo darbo, dažytas, dviejų tarpšnių. Pirmajame tarpšnyje šv. Tado ir šv. Jono Nepomuko paveikslas, ant lentos tapytas sidabru, alavuotais vario aptaisais. Antrajame tarpšnyje šv. Barboros paveikslas su sidabru alavuotu žalvario apdaru. Ciborija¹ drožėjo darbo, dažyta ir šiek tiek paaukuota, apačioje komuninė su vidine spyna Švč. Sakramentui saugoti, viršuje per vidurį spintelė Švč. Sakramentui išstatyti.

Antrasis – Švenčiausiosios Mergelės altorius, Evangelijos pusėje² šalia didžiojo altoriaus, nedidelis, drožėjo darbo, dažytas. Paveikslas sidabru alavuotais vario aptaisais.

Trečiasis altorius – Šventojo Antano, Epistolos pusėje³, drožėjo darbo, dviejų tarpšnių, dažytas. Pirmame [tarpšnyje] šventasis Antanas su sidabru alavuotais vario aptaisais, o antrame [tarpšnyje] šventojo Andriaus apaštalo [atvaizdas] be aptaisų.

[l. 58v] Sakyklos aprašymas

Sakykla dažyta, keturkampė, sena, įrengta virš klausyklos, vietoje laiptų paprastos kopėtelės.

Varpinės aprašymas

Varpinė stovi šventoriaus kampe, prie gatvės, pastatyta ant atramų, šonai ir stogas apkalti lentelėmis, jau papuvę.

¹ Ciborija (lot. *ciborium* – metalinė taurė) – šiuo atveju – *tabernakulio* sinonimas.

² T. y. kairėje bažnyčios pusėje, žiūrint į altorių.

³ T. y. dešinėje bažnyčios pusėje, žiūrint į altorių.

Šventoriaus aprašymas

Šventorius aptvertas žiogriais, nuo gatvės – basliukais, su įėjimo vartais.

Špitolės aprašymas

Namas stovi šonu į bažnyčią, kairėje. Įeinant į jį, dešinėje pusėje yra kambarys su šaline, durys ant vyrių, su rankenomis; trys seni langai. Krosnis paprasto darbo, molinių koklių. Kairėje pusėje taip pat kambarys su šalinėle. Gale dvi kambaros. Visos durys ant vyrių, langai išdaužyti. Paprasta molio krosnis. Išeinant iš priemenės – išvietė.

Varpai

Vienas varpas didesnis, kitas mažesnis – 2.

Varpelis – 1.

Mišių varpeliai – 6.

Sidabras

Sidabrinė taurė su viršuje užsukama monstrancijėle – 1.

Sidabriniai kielikai – 2

Kompozicinis⁴ kielikas, išdilęs – 1.

Keturios sidabrinės patenos⁵ ir viena kompozicinė, iš viso 5.

Alavas, žalvaris ir varis

Vaskulas ligonių aliejui – 1.

Senos alavinės žvakidės – 6.

Žvakidėlės (*do przystawek*)⁶ – 4.

Senos ampulėlės⁷ – 2.

Žalvarinis senas indas švęstam vandeniui – 1.

Žalvarinė sena krikštykla – 1.

Varinis indas krikštijimo vandeniui – 1.

Variniai seni indeliai krikšto aliejui, sugadinti – 1.

Alavinis šaukštelis, sulaužytas – 1.

Arnotai

Baltas geras arnotas – 1.

Raudonas visai suplyšęs arnotas – 1.

Rausvas suplyšęs arnotas – 1.

Juodas geras arnotas, be stulos – 1.

Violetinė suplyšusi kapa – 1.

Juodos gelumbės suplyšusi kapa – 1.

Juostelės – 3.

Suplyšusios stulos – 3.

Knygos

Senas mišiolas – 1.

Gedulingas senas mišiolėlis – 1.

Kanonai seni – 1.

⁴ *Kompozicinis* (lot. *compositio* – sudėstymas, subūrimas) – sudėtinis, sudarytas iš kelių įvairių elementų.

⁵ *Patena* (lot. *patena* – plokščia lėkštė) – katalikų liturginis indas: plokščia auksinė arba auksuoto sidabro lėkštė, ant kurios per šv. Mišias dedama konsekruotoji Ostija (Švč. Sakramentas), ja taip pat dengiama taurė, kuri su patena simbolizuoja Kristaus kapą.

⁶ Žodžio reikšmė neaiški.

⁷ *Ampulės* – du vienodi stikliniai, auksiniai ar sidabriniai liturginiai indai, naudojami šv. Mišių aukoje; jie statomi ant padėkliuko; viename įpilta vyno, kitame – vandens; iš jų į aukojimo taurę įpilamas vynas ir įlašinama vandens.

Sena Evangelija – 1.

Sena agendėlė⁸ – 1.

Bažnytiniai skalbiniai

Gera švabiška alba⁹ – 1.

Sena alba – 1.

Austos drobės alba, adyta – 1.

Humerolai¹⁰ – 4.

Korporalai¹¹ – 6.

Purifikatoriai¹² – 6.

Kamžos

Kamžos, adytos – 2.

Vaikų kamžos, adytos – 4.

Maršalkų kamžos – 3.

Muslininės kamžos – 2.

Rankšluosčiai – 6.

Užtiesalai (*tovalnios*)¹³, seni – 6.

Užtiesalai, naminės drobės – 3.

Altorių užuolaidėlės – 3.

Medinės žvakidės, sulaužytos – 4.

Bursa¹⁴, sena – 1.

Šis paparinės Zamušės, arba Šiupylių, bažnyčios inventorius sudarytas įvesdinant į valdymą šviesiausiajį godotinąjį poną Jurgį Vaitkevičių, dabartinį kleboną; jis perskaitytas, visi jo punktai patikrinti. Savo ranka pasirašau ir antspaudą pridėdu. Duota Gruzdžiuose 1788 Viešpaties metais vasario 4 dieną.

Kunigas Martynas Žakevičius, Zamušės bažnyčios administratorius.

1814 05 21. Gruzdžių filijinės bažnyčios, priklausančios Zamušės (Šiupylių) parapiinei bažnyčiai, inventorius, Zamušės bažnyčios administratoriaus kunigo Martyno Žakevičiaus sudarytas ir perduotas Jurgiui Vaitkevičiui, naujam Zamušės klebonui 1788 02 04.

Šaltinis: *Lietuvos valstybės istorijos archyvas*, f. 669, ap. 2, b. 333, l. 59v–64 (inventoriaus nuorašas).

[l. 59v] Gruzdžių filijos, priklausančios Zamušės, kitaip Šiupylių, parapiinei bažnyčiai, inventorius su visais rakandais ir aparatais viduje ir išorėje kunigui, šviesiausiajam godotinajam po-

⁸ *Agènda* (lot. *agenda* – tai, kas darytina) – katalikų liturginė knyga, nustatanti sakramentų ir sakramentalijų teikimo bei procesijų rengimo tvarką ir maldų formules.

⁹ *Alba* (lot. *alba* – balta) – katalikų kunigo platus baltas liturginis drabužis, paprastai sujuostas balta virvute su kutais.

¹⁰ *Humerolas* – katalikų kunigo liturginis drabužis: balta lininė maždaug 275 × 90 cm stačiakampė skarelė, dengianti kunigo pečius ir kaklą, iš priekio užrišama raišteliais; nešiojama po alba.

¹¹ *Korporalas* (lot. *corpus* – kūnas) – keturkampis baltas lininis altoriaus uždangalas, ant kurio šv. Mišių metu dedamas kielikas ir ostija.

¹² *Purifikatorius* (lot. *purificatio* – valymas) – baltas rankšluostėlis kielikui valyti.

¹³ *Towalnia* (lenk.) – puošnus, išsiuvinėtas, didelis medžiagos gabalas, rankšluostis, laikomas prieš einančius Komunijos.

¹⁴ *Bursa* – plokščia dėžutė ar (šiuo atveju) maišelis, kuriame laikomas korporalas, arba kuriame ligoniui nešamas Švč. Sakramentas.

nui Jurgiui Vaitkevičiui, Smolensko katedros kanauninkui, Zamūšės klebonui, perdavimo valdyti metu mano, žemiau pasirašiusiojo, sudarytas ir perduotas 1788 Viešpaties metais vasario 4 dieną.

Gruzdžių bažnyčios aprašymas

Bažnyčia medinė, dengta malksnomis, iš išorės apkalta lentelėmis, grindys storlentėmis išklotos, pakiusios ir papuvusios. Pastatyta 1759 metais šviesiausiojo kunigaikščio Jo Malonybės Radvilos, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didžiojo etmono. Vėliau paaukštintos koplyčios, jų stogai uždengti malksnomis, jo malonybės kunigo Andriaus Tiškevičiaus, buvusio klebono, rūpesčiu visas bažnyčios vidus 1774 metais išdažytas. Virš bažnyčios vidurio didysis kupolas su geležiniu kryžiumi, o bažnyčios bei koplytėlių kampuose keturi mažesnieji [bokšteliai], taip pat su kryželiais, dažyti. Bažnyčia stovi ant mūrinių pamatų, abiejose pusėse staliaus darbo suolai. Bažnyčios viduryje mūrinis rūsysis, į jį [veda] gerai suleistos durys; į rūšį nusileidžiama mūriniais laiptais. Bažnyčioje yra 9 didieji langai, 5 vidutiniai. Brolijos koplyčioje – 2 apvalūs langai, šv. Roko koplyčioje – 1. Durys į prieangį ir bažnyčią dvivėrės. Pirmosios įeinant į šventorių ant geležinių vyrių, uždaromos dviem geležiniais skląščiais ir didele trinka. Antros durys – iš prieangio į bažnyčią – ant vyrių, užrakinamos vidine spyna ir geležiniu skląščiu. Tame pačiame prieangyje iš šonų dvejose viengubos durys ant geležinių vyrių, uždaromos kartimis per geležines antabas¹⁵. Zakristija pereinama su dviem durimis ant vyrių, durys iš šventoriaus užsirakina didele spyna ir geležine velke, kitos durys į bažnyčią uždara spyna. Langai du su geležinėmis grotelėmis, joje [zakristijoje] spinta su staliaus darbo stalu, joje yra 6 stalčiai ir keturi stalčiukai su dūrelėmis taurėms ir knygom sudėti, visa dažyta, viršuje krucifiksas su lempa, išeinant iš zakristijos gonkos su malksnomis dengtu stogeliu.

Galerijoje, į kurią, einant iš prieangio, durys ant geležinių vyrių ir uždaromos trinka, kelių balsų pozityvas¹⁶.

[l. 60] Švenčiausiojo Sakramento tabernakulo¹⁷ aprašymas

Ant Švč. Trejybės didžiojo altoriaus esanti ciborija yra drožėjo darbo, vykusiai išraižyta paauskuotais pagražinimais ir gėlėmis; likusi dalis juodai nudažyta, vidus išmuštas karmazininu¹⁸ atlasu; prie atidarymo karmazininiais kutais papuošta. Pusiaus atsiderančios dūrelės turi vidinę dengtą spynele, o ciborijos raktelis kitu raktu užrakintoje zakristijos spintoje saugomas.

Krikštyklos aprašymas

Krikštykla drožėjo darbo, pastatyta prie didžiojo altoriaus su šventojo Jono Krikštytojo figūra viršuje. Krikšto vandens indelis iš vidaus alavuotas, su taip pat alavotu variniu dangteliu. Šaukštelis varinis, alavuotas.

¹⁵ *Antaba* – dekoratyvinė rankena; čia – geležinis laikiklis mediniam skląščiui užkišti.

¹⁶ *Pozityvas* – vargonėliai.

¹⁷ *Tabernakulas* – altoriaus spintelė Švč. Sakramentui saugoti.

¹⁸ *Karmazinas* – raudonos spalvos plonas gelumbinis audeklas.

Altorių aprašymas

1. **Didysis** altorius. Jame Švenčiausiosios Trejybės paveikslas su žalvario sidabru emaliuotais, iš dalies paaukuotais aptaisais. Altorius drožėjo darbo, juodai dažytas, tik kolonos šiek tiek raudonai padažytos ir paaukuotos; seniai pastatytas. Antrajame altoriaus tarpsnyje – Šventojo Mykolo Arkangelo paveikslas, viršuje žalvarinis aptaisas, padengtas sidabru. Altoriaus stalas mūrinis, iš plytų, antepediuomas¹⁹ – žaliai nudažytų lentelių. Ant tų lentelių išraižytos paaukuotos gėlės. Aplink altorių eina grotelių tvorelė.

2. Dešinėje didžiojo altoriaus pusėje – **Švenčiausiosios Čenstakavos Mergelės** altorius; drožėjo darbo, žaliai dažytas; žalvariniai sidabru emaliuoti aptaisai. Antrajame tarpsnyje – šventosios Kotrynos paveikslas, maloningųjų ponų Mykolo ir Kotrynos Dulevičių įrengtas. Vienas dažytas medinis krucifiksas, 4 medinės žvakidės.

3. **Šventosios Onos** altorius drožėjo darbo, įrengtas Juzefo ir Agotos Dobriškų lėšomis. Kai kurios papildomos [dalys] taip pat prabangiai išdažytos, gausiai paaukuotos jos malonybės ponios Onos Noreikaitės, buvusios Šventojo Rožinio [brolijos] globėjos, lėšomis. Šio altoriaus šventosios Onos [paveikslo] aptaisai žalvariniai, emaliuoti sidabru. Kitoje dalyje – šventosios Barbaros paveikslas, aptaisai taip pat žalvariniai, emaliuoti sidabru.

4. **Šventojo Roko** altorius šoninės koplyčios dešinėje pusėje, drožėjo darbo [l. 60v], naujai parapijiečių lėšomis įrengtas, paaukuotas. Antrajame tarpsnyje išraižyta Dievo apvaizda. Ant šventojo Roko galvos sidabrinė paaukuota karūna, įvairių [asmenų] paaukotos 24 sidabrinės lentelės. Krucifiksas stiklinis, šventojo Roko aptaisai žalvariniai, emaliuoti sidabru, krepšys paaukuotas. Tos koplyčios skliautas, vaizduojantis debesis, jo malonybės kunigo vikaro Laurinavičiaus lėšomis įvairiomis spalvomis išdažytas. Prie Šventojo Roko altoriaus ant kolonų yra 6 dažytos lentelės su jo gyvenimo vaizdais.

5. **Šventojo Jurgio** altorius naujai įrengtas, paaukuotas, antrajame tarpsnyje šventojo Vincento paveikslas, tie paveikslo su žalvariniais sidabru alavuotais aptaisais, krucifiksas medinis.

6. **Šventojo Kajetono** altorius seniai įrengtas jo malonybės pono Juzefo Tucejaus lėšomis, drožėjo darbo, juodai dažytas. Šventojo Kajetono aptaisai žalvariniai, emaliuoti sidabru, naujai padaryti.

7. Drožėjo darbo **Šventojo Antano** altorius paprastai dažytas; paveikslo aptaisai žalvariniai, emaliuoti sidabru. Antrajame tarpsnyje – šventojo Baltramiejaus paveikslas.

8. **Jėzaus Širdies** altorius naujai įrengtas, drožėjo darbo, paaukuotas. Antrajame tarpsnyje – šventojo Juozapo paveikslas. Šių paveikslų drabužiai sidabriniai. Altorius įrengtas sutuoktinių Juzefo ir Konstancijos Balčiūnų iš Buvainių kaimo lėšomis.

9. **Švenčiausiosios Mergelės Rožinės brolijos** altorius yra koplyčioje, kuri, įėjus į bažnyčią, yra kairėje pusėje. Tai naujai įrengtas altorius, drožėjo darbo, papuoštas sidabriniais apkalais. Koplyčios sienos ir skliautas yra gražiai išdažyti įvairiomis spalvomis. Švenčiausiosios Mergelės Rožinės paveikslo aptaisai sidabriniai, paaukuoti. Šventojo Dominyko ir šventosios Kotrynos [paveikslų] aptaisai taip pat sidabriniai. Angelai, laikantys karūną virš

¹⁹ *Antepediumas* – dekoratyvinis altoriaus priekinės dalies apdangalas ar užtiesalas.

Švenčiausiosios Mergelės, taip pat sidabriniais aptaisais papuošti. Mėnulis po Švenčiausiosios Mergelės kojomis sidabrinis, paaukuotas. Karoliniai rožiniai iš Švenčiausiosios Mergelės rankų ir Viešpaties Jėzaus, esančio ant Švenčiausiosios Mergelės rankų, krenta šventajam Dominykui ir šventajai Kotrynai, o šventasis Jonas [pavaizduotas] šalia po mėnuliu su sidabriniais aptaisais. Antrajame tarpsnyje – Viešpaties Jėzaus vardo paveikslas, trys poros škaplierių, prikaltų prie altoriaus, du karolių vėriniai, o ant kaklo – trys perlų vėriniai. Aplink visą paveikslą du karolių vėriniai, pakabinti keturi įstiklinti paveikslėliai.

10. Įėjus į bažnyčią, kairėje pusėje yra dažytas ir paaukuotas **Viešpaties Jėzaus Antakalniečio** altorius. Viešpaties Jėzaus skulptūra raižyta lentoje, kuria uždaromas [altorius]. Altoriuje tapytas to paties Viešpaties Jėzaus paveikslas, kuriuo uždengiama skulptūra. Antrajame tarpsnyje – šventojo Jurgio paveikslas. Drožėjo darbo altorių ištiesai įrengė sutuoktiniai Jatuliai.

Nešiojamųjų altorėlių aprašymas

[l. 61] **Pirmasis** nešiojamasis altorėlis yra drožėjo darbo, naujas, visas paaukuotas, liustru²⁰ įrėmintas. Jame iš vienos pusės Viešpaties Jėzaus, Švenčiausiosios Mergelės ir šventojo Juozapo paveikslas, iš kitos pusės Švenčiausiosios²¹ Trejybės. Abiejų pusių aptaisai sidabriniai, vietomis paaukuoti; išrėžtos garbanos perjuostos kaspinais. Padarytas velionės, jos malonybės panelės Onos Noreikaitės, buvusios Šventojo Rožinio globėjos, lėšomis. Gazinės²² užuolaidėlės abipus su bendrais galionais, dvi puokštės, prie altorėlio du karolių vėriniai, žvakidžių žalvarinių 2 poros, to altorėlio laiptai iš šonų apkalti flanele, užtiesalai kraštuoti, užtiesalo apdangalas iš kitaikos²³. Altorėlis kasdien uždengiamas tam skirta drobe.

Antrasis altorėlis iš vienos pusės – Švenčiausiosios Mergelės Rožinės, iš kitos – Viešpaties Jėzaus Nukryžiuotojo. Altorėlis drožėjo darbo, gausiai paaukuotas, abiejų pusių aptaisai žalvariniai, emaliuoti sidabru. Prie Švenčiausiosios Mergelės paveiklo prismeigtos karoliukais (biseriu) išsiuvinėtos gėlės ir 3 poros paprastų škaplierių; viena pora aptuotos, viena kraštuotos užtiesalų; 4 alavinės žvakidės, 2 žalvariniai varpeliai, damastiniai²⁴ uždangalai. Altorėlio laiptai aplink apmušti raudonu harusu²⁵. Iš galo altorėlis balta drobe uždengtas.

Trečiasis altorėlis drožėjo darbo, dažytas. Vienoje jo pusėje – Švenčiausiosios Čenstakavos Mergelės paveikslas, kitoje – šventojo Antano su žalvario aptaisu. Prie paveiklo prikalti trys karoliukų vėriniai, abipus uždangalai iš gėlėtos kitaikos, „pukle“²⁶ kraštuotos, stalelio staltiesė švabiškos drobės, paprastų škaplierių 2 poros.

Ketvirtasis altorėlis drožėjo darbo, paaukuotas, vienoje jo pusėje – Švenčiausiosios Mergelės Škaplierinės paveikslas, kitoje – šventojo Roko. Tame altorėlyje trys stiklo karoliukų vėriniai, abipus gazinei uždangalai su tomako²⁷ kampanomis²⁸, užtiesalai kraštuoti, laiptai raudonu harusu aplink apkalti; taip pat viena pora paprastų škaplierių, šeši relikvijorėliai, vienas varpelis.

²⁰ *Liustras* – dekoras, suteikiantis blizgantį, veidrodinį paviršių.

²¹ Tekste – šventos (*swiętej*).

²² *Gazas* – plonas, permatomas audinys.

²³ *Kitaika* (nankinas) – medvilninio audinio rūšis.

²⁴ *Damastas* – šilkinio audinio rūšis.

²⁵ *Harusas* (gal arasas) – kilimas.

²⁶ *Pukle* – neaiškios reikšmės žodis.

²⁷ *Tombakas* – vario ir alavo lydinys, turįs aukso atspalvį.

²⁸ *Kampana*, *kompanka* – sidabro ar aukso spalvos margas dantytas tinklelis.

Sakyklos aprašymas

Sakykla yra įėjus į bažnyčią kairiajame šone, prie zakristijos; drožėjo darbo, dažyta ir paaukuota; velionio jo malonybės kunigo Andriaus Tiškevičiaus, buvusio klebono, lėšomis [padaryta]. Virš jos – į Paskutinįjį teismą trimitu šaukiančio šventojo Mykolo drožtinė statula.

Klauskų aprašymas

Trys staliaus darbo klausklos dažytos, ketvirtoji, taip pat staliaus darbo, ne-dažyta. [l. 61v]

Arnotų aprašymas

Gerieji arnotai

1. Baltas arnotas, iš gėlėtos, vietomis sidabruotos štofo²⁹ medžiagos; kolona raudona, taip pat iš gėlėtos, vietomis sidabruotos su siauru galionėliu³⁰ medžiagos; stula, manipulas³¹, bursa³², pala³³ ir veliumas iš tos pačios baltos medžiagos. Priklauso Rožinio brolijai.

2. Žydrų apkraštų arnotas, geltona, kitaip palinė, kolona, vietomis gražiai gėlėta; veliumas, pala ir bursa iš žydros medžiagos; jau nudėvėtas. Stula ir manipulas suplyšę.

3. Baltas geras štofinis arnotas, raudona kolona išsiuvinėta didelėmis auksinėmis gėlėmis; manipulas, stula, bursa, veliumas ir pala iš baltos medžiagos.

4. Naujas violetinis arnotas, Šimaičių iš Žmirklių lėšomis pasiūtas; geltona kolona, išmėtytomis mažomis auksinėmis gėlėmis išsiuvinėta; stula, manipulas, bursa, pala ir veliumas violetiniai.

Juodi [arnotai]

1. Juodas mašislerinis³⁴ arnotas, kurio apelsino spalvos kolona žydomis juostelėmis išsiuvinėta, saulė metalinių gijų galionu apsiūta. Už kolonos ribų galiono nėra. Stulos, manipulo, veliumo, bursos ir palos taip pat nėra.

2. Juodas arnotas su aksomo kraštais, geltona kolona; veliumas, bursa ir pala aksominiai, stulos ir manipulo nėra.

Netinkami naudoti arnotai

Raudoni

1. Raudonas, auksinėmis gėlėmis [siuvinėtas arnotas], su balta kolona. Arnotas ir visi jo priedai suplyšę.

2. Raudonas, mažomis gėlėmis [siuvinėtas arnotas], su žydra kolona. Arnotas ir visi jo priedai suplyšę.

²⁹Štofas – tankus vilnonis arba šilkinis audinys su lamtais.

³⁰Galionas – auksiniais ar sidabriniais siūlais ataus-to audeklo apvadas.

³¹Manipulas – juostelė ant kairės kunigo rankos, naudojama mišių metu.

³²Bursa – nenustatytas arnoto priedas.

³³Pala (palka) – kvadratinė servetėlė, kuria per mišias uždengiamas kielikas.

³⁴Mašislerinis – matyt, audinio rūšis.

3. Raudonas, beveik apelsininis, geltonomis gėlėmis [siuvinėtas arnotas], su geltona kolona iš kitaikos, visiškai suplyšęs, be jokių priedų.

4. Raudonas, su žalia kolona, su visais priedais, suplyšęs.

5. Raudonas, su balta kolona, su savo priedais, visiškai suplyšęs.

Balti

1. Baltas su raudonomis juostelėmis, su nauja atlasine karmazinine kolona, visiškai su visais savo priedais suplyšęs.

2. Tabakinės spalvos, kitaikinis, su geltona kolona, su priedais, visiškai suplyšęs.

[l. 62] 3. Baltas, su geltona kolona, su visais priedais, visiškai suplyšęs.

4. Baltas, vietoje galionų apsiūtas apvadais, su visais priedais, suplyšęs.

Žali

1. Žalias su juostelėmis, su paline ir žydra kolona, be jokių priedų.

2. Žydras, baltomis gėlėmis [siuvinėtas], su raudona kolona. Be stulos ir manipulo, yra tik veliumas ir pala.

3. Žalias, gėlėmis [išsiuvinėtas], su raudona kolona, su priedais, visiškai suplyšęs.

Juodi

1. Juodas, kitaikinis, su suplyšusia paline kolona, be jokių priedų.

2. Juodas, drožetinis³⁵, su balta kolona, visiškai suplyšęs, be jokių priedų.

Stulos be arnotų

Žydras stulos 5, raudonos – 2, su blizgučiu galionėliu – 2, su raudonomis juostelėmis – 4, baltos su sidabru [išsiuvinėtomis] gėlėmis – 2.

Kapos

1. Raudona, grodenaplinė³⁶ kapa, gausiai išsiuvinėta sidabrinėmis gėlėmis, baltos šilko apsiuvais su mažytėmis gėlėmis, su sidabrine sege. Priklauso Šventojo Rožinio brolijai.

2. Kanoninė³⁷ kapa, žalia, juostuota, pusšilkinė, visiškai sudėvėta.

3. Žalia kapa su raudonais apsiuvais, naudoti netinkama.

4. Gedulinga kapa, kita pusė iš kamloto³⁸, juoda, apsiuvai pusšilkiniai, žydri.

Bažnytiniai skalbiniai

Albos

Kraštuota alba – 1.

Švabiška alba, Globėjos* dovana – 1.

Drobinės, plonesnės albos – 3.

Tos pat drobės alba, rankogaliai suplyšę – 1.

Olandiškos drobės albos – 2.

Storesnės drobės albos – 2.

³⁵ *Drožetas* (lenk. *drogieta*; pranc. *droguet*) – minkštas, bet stiprus vilnonis arba pusvilnonis audinys.

³⁶ *Grodenapolis, grandinapolis* (lenk. *gradynapol*; pranc. *gros de Naples*) – storokas šilkinis audinys, vienspalvis arba raštuotas.

³⁷ Dėvima iškilmingai, giedant kanonines valandas.

³⁸ *Kamlotas* (lenk. *kamlot*; pranc. *kamelot*) – plonas audinys, pigiausia vilnonė medžiaga.

* Tikriausiai Rožinio brolijos.

Kunigų kamžos

- Kraštuotos kamžos – 2.
Švabiškos drobės kamžos – 5.

Bažnyčios patarnautojų kamžos

- Dvi mažos kraštuotos, taip pat penkios storo audinio, iš viso 7.
Zakristijono ir maršalkų [kamžos] – 11.
Suplyšusios storo audinio [kamžos] – 6.

Rankšluosčiai ir užtiesalai

- Kraštuoti užtiesalai – 4.
Plonesnės drobės užtiesalai – 11.
Storesnės drobės užtiesalai – 13.
Įvairūs, seni ir geri, altorių rankšluosčiai – 26.
Altorių rankšluosčiai – 20.
[l. 62v] Smarkiai sudėvėti korporalai – 11.
Seni bursų humerolai – 7.
Seni purifikatoriai – 26.

Altorių užtiesalai

1. Įvairūs Didžiojo altoriaus štofiniai balti, gėlėti užtiesalai – 2.
2. Žydri Didžiojo altoriaus užtiesalai – 2.
3. Šv. Onos [altoriaus] violetiniai ir žydri užtiesalai – 2.
4. Šv. Roko [altoriaus] balti, su apelsininėmis ir raudonomis gėlėmis užtiesalai – 2.
Taip pat žydri juostuoti užtiesalai – 2.
Žydras juostuotas antepediumas – 1.
Taip pat gaziniai [užtiesalai] – 2.
Taip pat damastiniai raudoni užtiesalai – 2.
Taip pat kitaikinės palijos – 2.
5. Įvairių altorių užtiesalai:
Seni raudoni – 2.
Palijos – 2.
6. Švč. Mergelės Rožinės altoriaus štofiniai, geltonos ir raudonos spalvos, keturjuosčiai užtiesalai – 1 pora.
Taip pat antrajame tarpsnyje maži [užtiesalai] – 1 pora.
7. Šv. Onos altoriaus atlasiniai, žydros spalvos [užtiesalai] su galionais – 1 [pora].
8. Švč. Mergelės Sopolingosios ir Šv. Antano altorių kitaikiniai, juostuoti užtiesalai – 2 poros.
9. Šv. Jurgio altoriaus kitaikiniai, raudoni, išmarginti žydromis gėlėmis [užtiesalai] – 1 pora.
10. Šv. Kajetono altoriaus žali, seni [užtiesalai] – 1 pora.
Viešpaties Jėzaus karsto gaziniai [užtiesalai] – 1 pora.
Baltos ir juodos krepinės ir gazinės skarelės – 13.
Gazinis veliumas – 1.

Vėlių ir procesinių vėlių aprašymas

Viena didelė vėliava kitaikiniais, žydais, jau nudriskusiais kraštais; įvairiomis spalvomis išsiuvinėtas vidury vaizduoja Viešpaties Jėzaus kančią. Prie jos 2 mažesnės, iš tokios pat kitaikos [vėliavėlės]. Visos [vėliavos] su žalvariniais bumbulais, o vėliavėlės visiškai sudėvėtos.

Kita vėliava su karmazininės kitaikos apačia. Joje kryžius ir Viešpaties Jėzaus figūra išsiuvinėti įvairiomis spalvomis. Prie jos – dvi šoninės vėliavėlės. Kotai dažyti, o bumbulai iš baltos skardos.

Nauja didelė raudono damasto procesinė vėliava. Vienoje jos pusėje Švč. Mergelės Škaplierinės, kitoje pusėje – Švč. Mergelės Rožinės paveikslai.

Antra – atamininė³⁹, nudriskusi, granatinės spalvos. Vienoje jos pusėje Švč. Trejybės ir Paskutiniojo teismo, o kitoje pusėje Švč. Mergelės Rožinės [paveikslai].

Trečia – štameto⁴⁰, juostuota, joje Švč. Mergelės Nekaltojo Prasadėjimo paveikslas, Viešpats Jėzus paskutinėje vakarienėje ir šv. Jono Krikštytojo [paveikslai].

Ketvirta – kitaikinė, žydro štameto; vienoje jos pusėje – senas šv. Kazimiero paveikslas, kitoje pusėje – šv. Pranciškaus [paveikslas].

Penkta – maža [l. 63], žydro štameto, apdriskusi, vienoje pusėje – Švč. Mergelės, o kitoje – šventojo Dominyko paveikslai.

Šešta kitaikinė, žydra procesinė vėliava, jos vienoje pusėje – Viešpaties Jėzaus Nukryžiuotojo, kitoje pusėje – šv. Lauryno paveikslai.

Septinta ir aštunta yra vienodos kitaikos procesinės vėliavėlės. Pirmosios vienoje pusėje – šv. Barboros, o kitoje – šv. Juozapo paveikslai. Antrosios vienoje pusėje – šv. Roko, o kitoje – šv. Marijos Magdalenos paveikslai.

Devinta procesinė vėliavėlė su apvadais; vienoje jos pusėje – Švč. Mergelės, kitoje – šventos Barboros [paveikslai].

Dešimta – šv. Elenos procesinė vėliavėlė, su apvadais.

Vienuolika gedulingoji procesinė vėliavėlė. Paveikslai seni. Vienoje pusėje [pavaizduotas] Viešpats Jėzus Nukryžiuotasis, kitoje pusėje nupiešta mirtis.

Įvairūs bažnytiniai rakandai

Apdangalas* su baltu kryžiumi, senas – 1.

Raštuotas, drobinis Viešpaties Jėzaus karsto [apdangalas] – 1.

Senas, rožinis altorių stalų uždengimo gelumbinis audinys – 1.

Flanelės – 2.

Staliaus darbo dažytos lentelės – 7.

Didelės, apsiūtos, juodai dažytos, su pavaizduotais įvairiais [šventaisiais] asmenimis, drobės, naudojamoms altoriams Didžiojo pasninko metu uždengti – 3.

Lentų katafalkas, nedažytas – 1.

Bažnyčioje 3 portatiliai⁴¹, ketvirtasis priskirtas prie Didžiojo altoriaus.

Piupitras – 1.

Bažnyčios viduryje ant sijos krucifiksas – 1.

Kartūniniai paveikslai su rėmais ant sienų ir kolonų – 17.

³⁹ *Ataminas* – šilkinis audinys, lengvas, permatomas, su ažūriniais ruoželiais ar langeliais, vienspalvis; taip pat vilnonis ar su vilnos priemaiša tik atauduose ar metmenyse.

⁴⁰ *Štametas* (lenk. *Sztamat*) – vilnonio audinio rūšis.

* Čia tai drobulė karstui apdengti.

⁴¹ *Portatilis* – plyta su įduba (lot. *sepulchrum*) relikvijoms raudonuose maišeliuose; yra dvejopi: stacionariniai, įleidžiami į akmeninę altoriaus menšą taip, kad neišsikištų virš mensos, ir kilnojantieji, statomi ant mensos; jei ji yra medinė, tada dedamas medinis ar mūrinis pagrindas.

- Ant drobės tapyti paveikslai – 5.
 Stiklinė lempa prie Šv. Roko altoriaus – 1.
 Didelė, paaukuota velykinė žvakė – 1.
 Kristaus prisikėlimo statula su procesijėle – 1.
 Procesijos krucifiksas – 1.
 Prieangio krucifiksas – 1.

Sidabras

- Didelė, puikios išvaizdos su paaukuotais spinduliais monstrancija – 1.
 Iš vidaus ir išorės paaukuota sidabrinė taurė su karūna – 1.
 Padengti patina, iš vidaus paaukuoti kielikai – 3.
 Senoviškas, su patena, ištisai paaukuotas [kielikas] – 1.
 Kompozicinis, su patena, visas paaukuotas – 1.
 Kielikų su patenomis iš viso 5 vienetai.
 Patena be taurės – 1.
 Didelis sidabrinis kryžius su švč. relikvijomis po stiklu – 1.
 Kryžius, išsigytas visos parapijos lėšomis – 1.
 Kitas mažesnis, sidabrinis, Rožinio brolijos kryžius [1].
 Kompozicinis naujas relikvijorėlis, 1788 m. Balčiūno iš Buvainių pado-
 vanotas – 1.
 Sidabrinės ampulės – 1 pora.
 Sidabrinė lempa, kabanti priešais Didįjį altorių – 1.
 Švenčiausiojo Sakramento vaskulas⁴² – 1.

[l. 63v] Alavas ir žalvaris

- Nauji alaviniai padėklai – 2.
 Naujos ampulės – 2 poros.
 Alavinis „laivelis“ – 1.
 Žalvarinis, smarkiai sudėvėtas smilkytuvas – 1.
 Alavinis švęsto vandens indas, iš zakristijos įeinant į bažnyčią pritvir-
 tintas – 1.
 Žalvarinis katiliukas [švęstam vandeniui], kuriuo šlakstomi žmo-
 nės – 1.
 Varpelis, kabantis prie zakristijos durų – 1.
 Antras [varpelis], kabantis prie Šv. Roko altoriaus – 1.
 Maži varpeliai prie bažnyčios altorių – 12.
 Varpelis bažnyčios viduryje po didžiuoju kupolu – 1.
 Didesnės ir vidutinės alavinės žvakidės – 26.
 Naujos [žvakidės] – 18.
 Alavinės žvakidės prie indelių – 1 pora.

Knygos

- Dideli mišiolai *in folio* – 2.
 [Mišiolas] *in quarto* – 1.
 Rekvialai⁴³ – 3.
 Ritualas⁴⁴ – 1.
 Šventųjų gyvenimo knyga – 1.

⁴² Vaskulas – indelis vandeniui, kuriuo kunigas nu-
 siplauna pirštus, prieš liesdamas Komuniją.

⁴³ Rekvialas – gedulingų apeigų knyga.

⁴⁴ Ritualas – bažnytinių apeigų knyga.

Agendėlė – 1.

Evangelija – 1.

Pamokslų *Pro diebus Dominicis et Testuris*⁴⁵ tomai – 2.

Tabula renovationis SS. Sacramenti⁴⁶ – 1.

Varpinės aprašymas

Varpinė sena, stovi iš bažnyčios einant į turgų šventoriaus kampe. Visa jos apačia – pamatai ir apkalimas supuvę, šonai apkalti lentomis, reikia remonto. Prieangis nuo turgaus pusės supuvęs. Kitas, nuo bažnyčios pusės, mažas prieangis su stogeliu supuvęs, stogas kiauras. Varpinės durys nuo turgaus pusės dvivėrės, senos, dažytos, ant geležinių vyrių. Įėjus į varpinę iš šventoriaus, dešinėje pusėje dažyta kamarėlė, joje senos, dažytos viengubos durys ant vyrių su kabliu; kairėje pusėje laiptai [vedantys] į varpus. Visa varpinė viduje dažyta.

Vienas varpas didesnis, lietas 1765 metais, įtaisytas brolijos lėšomis, Švč. Mergelės Rožinės vardo, sveria 175 svarus.

Antras varpas vidutinis, Švč. Loreto Mergelės ir Šv. Mykolo, lietas 1763, [įtaisytas] visos parapijos lėšomis.

Trečias varpas mažasis, senovinis.

Visą varpinę ir stogą reikia iš naujo apdengti.

Šventoriaus aprašymas

Šventorius aptvertas stačiais, vietomis papuvusiais ir išvartytais statiniais, būtinai reikia naujo remonto. Vieni varteliai – einant iš klebonijos [l. 64], kiti – iš globėjos namo, treči – iš gatvės.

Špitolės aprašymas

Špitolė neseniai parapijiečių lėšomis naujai pastatyta, dengta malksnomis. Įeinant nuo turgaus, durys ant geležinių vyrių, su rankena, dešinėje pusėje kambarys su šaline, gale alkierėlis ir kamarėlė, dvejios durys ant vyrių, su vidaus spygnomis, o trečios ant vyrių, su rankena (*klemka*), ketvirtos į kamarėlę ant vyrių, senos, be rankenos (*klemkos*). Paprasta krosnis keturkampių koklių su dviem kaminais. Apdaila iš storlenčių, grindys išplūktos moliu. Pusiaus atsidarančių langų yra 4, paprastų – 1, kamaroje mažas – 1, visi mediniais rėmais. Kairėje pusėje antrasis kambarys su kamarėle, tame kambaryje dvejios durys ant vyrių, su rankenomis (*klemkomis*); trečios iš kameros į priemenę ant vyrių, be rankenos, paprastų didesnių langų – 2, kamaroje mažas – 1. Paprasta krosnis iš keturkampių koklių, su kaminu. Apdaila iš storlenčių, grindys plūktos moliu. Špitolės langai su staliaus darbo 5 užstumiamomis langinėmis, be vyrių, iš priemenės į šventoriaus pusę vienerios durys ant vyrių, su rankena.

Ši Gruzdžių filijinės bažnyčios, priklausančios Zamušės, arba Šiupylių, parapienei bažnyčiai, inventorių perskaitęs ir visus punktus patikrinęs savo ranka pasirašau ir antspaudą prikabinu. Duota Gruzdžiuose 1788 Viešpaties metais vasario 4 dieną.

Kunigas Martynas Žakevičius, Zamušės bažnyčios administratorius.

⁴⁵ Sekmadieninių apeigų knygos.

⁴⁶ Sakramentų teikimo nuostatos.

Atitinka originalą, kunigas Jurgis Vaitkevičius, Žemaičių kanauninkas, Jonišio dekanas, Zamušės–Gruzdžių klebonas, savo ranka.

Duota 1814 Viešpaties metais gegužės 21 d.

1814 05 21. Šiupylių palivarko Šiupylių kaime ir Gruzdžių miestelyje, priklausiusio parapinei Zamušės bažnyčiai, inventoriaus, kurį sudarė Zamušės bažnyčios administratorius kunigas Martynas Žakevičius ir 1788 02 04 perdavė Jurgiui Vaitkevičiui, naujam Zamušės klebonui, nuorašas.

Šaltinis: *Lietuvos valstybės istorijos archyvas*, f. 669, ap. 2, b. 333, l. 64v–67.

Šiupylių palivarko, priklausančio parapinei Zamušės bažnyčiai, inventorių su visų gyvenamųjų pastatų ir valdinių, gyvenančių klebonijos jurisdikcijoje tiek Šiupylių kaime, tiek Gruzdžių miestelyje, bei jų prievolių ir duoklių aprašymu, mano surašytas, patikrintas ir perduotas 1788 Viešpaties metais vasario 4 dieną, perduodant valdyti šviesiausiajam godotinajam Jurgiui Vaitkevičiui, Smolensko kanauninkui, Zamušės, arba Šiupylių, bei Gruzdžių klebonui.

Gruzdžių rezidencijos pastatai

1. Naujas gyvenamasis pastatas ant mūro pamatų su dviem kambariais vienas prieš kitą, tarp jų priemenėlė. Juose kaminas nuo žemės virš virtuvės su kambario krosnimis iš akmens ir molio išmūrytas ir virš stogo išvestas. Stogas šiaudais su dengtuve dengtas. Kambarys nuo miestelio pusės yra su šaline, alkieriumi ir viraline, toks pat ir kitas. Grindys ir visa apdaila lentų. Glazūruotų koklių krosnys, viename kambaryje juoda, kitame – raudona. Visame pastate yra 11 durų ant vyrių, 12 didelių sveikų langų, 6 maži; 4 vidinės spynos, visos durys su rankenomis. Prie pastato medinis rūsys.

2. Einant iš klebonijos į bažnyčią, kairėje pusėje yra niekam tikusi, sena kepyklėlė su kamara ir priemenėlėmis, 3 durys ant vyrių, 3 seni stiklo langeliai, stogas nuplėštas, kepimo krosnis.

3. Pakalnėje iš apvalių rąstų pastatyta arklidė su durimis ant bėgūnų, iš kitos pusės pristatyta mažesnė arklidė.

4. Dvi nedidelės senų rąstų daržinės po vienu stogu; vienos stogas geras, kitos senas. Už tų daržinių senų rąstų gyvulių tvartas.

5. Toliau pakalnėje iš rąstų statyta spirito varykla (*bravoras*) su kepykla, pašiūrė su tvarteliu. Durys į spirito varyklą ant bėgūnų, su geležine rankena.

6. Po vienu stogu rąstinė jauja su grendymu, peludė ir nauja, pinta iš nendrių pašiūrė.

Pateikti ūkio rakandai

Sena spinta – 1.

Virtuvinis stalas – 1.

[l. 65] Seni staliukai – 6.

Senas lovys – 1.

Sugadintas rauginimo katilo dangtis – 1.

Rauginimo kubilas, senas – 1.

- Gultas – 1.
- Senas kubilas kamaroje – 1.
- Daržovių kubilai – 3.
- Kubilas be dugno – 1.
- Sena pairusi degtinės statinaitė – 1.
- Didelė trinka – 1.
- Kibirai – 2.

Šiupylių palivarko pastatų aprašymas

1. Naujas gyvenamasis pastatas su dviem vienas priešais kitą kambariais. Priemenėje abipus durys ant vyrių su klibikiais (*klemkomis*) ir geležinėmis rankenomis bei skląščiais. Dešinėje pusėje vienos durys į kambarį, antros – į šalinę, trečios – iš šalinės į priemenę; durys ant vyrių, su klibikiais (*klemkomis*) ir geležinėmis rankenomis. Durys iš kambario į alkierių – ant vyrių, su vidine spyna, iš alkieriaus į drabužinėle ir iš šalinės į kamarėlę bei iš kamarios į tualetą – ant vyrių, su klibikiais (*klemkomis*). Juoda, glazūruotų koklių krosnis, prie jos kambaryje židinėlis, šalinėje – niša su lentynomis, grindys ir apdaila lentų. Priešais kambarys ir šalinė su kamaramis, durys iš priemenės į kambarį ir šalinę – ant vyrių, su klibikiais (*klemkomis*) ir rankenomis. Durys į dvi kamaras – ant vyrių, su kabliais. Krosnis sena, iš vienos pusės glazūruotų juodų koklių, iš kitos – plytų. Visame pastate didelių langų – 15, mažų – 3, langinės ant vyrių, su kabliais.

2. Du seni svirneliai, vienas su priesvirniu ir kamara, dvejios durys ant vyrių, su vidinėmis spynomis. Trečios durys į kamara, su klibikiu (*klemka*), kamaroje 4 geri aruodai. Priesvirnio ir kamarios apdaila lentelių. Antras svirnelis su durimis ant vyrių ir apgadinta vidine spyna, prie to svirnelio iš rąstų pastatyta arklidė.

3. Dvi lentelėmis apkaltos sūrių džiovyklos, su durimis ant vyrių, vienos [durys] su vidine spyna, kitos su klibikiu.

4. Daržovinė su priemenėmis, į ją durys ant vyrių, su vidaus spyna. Patalpoje molinė krosnis. Viename gale arklidė su keturiais gardais, kitame gale tvartelis. Visa tai yra po vienu senu stogu.

5. Labai sena spirito varykla su kepyklėle, dvejios ant sulūžusių vyrių durys.

6. Prie spirito varyklos gerai surėstas šulinys.

7. Naujų rąstų stačiakampio pavidalo tvartas, kuriame kiaulidė su keturiais gardais [l. 65v], keturi gardai galvijams ir arkliams, pašitūrė šieniui arba šiaudams.

8. Už svirnelių pastatytos dvi daržinės šieniui ir šiaudams, vienos stogas niekam tikęs.

9. Kluone dvi rąstų daržinės javams laikyti.

10. Naujai iš rąstų pastatytas klojimas su pelude ir grendymu, abipus grendymo dvivirės durys su geležiniais apkaustais viršuje, vienos iš jų su klibikiu ir užkabomis.

Šiupylių smuklės aprašymas

1. Nauja smuklė, joje kambarys su šaline ir alkieriumi, didelė daržinė, molinė, iš paprastų koklių sumūryta krosnis. Smuklėje penkios durys, penki stiklo langai, stogas dengtas šiaudais. Prie smuklės pastatytas svirnelis, jame vienerios durys ant vyrių, sena spirito varykla su kepykla, taip pat senas, niekam tikęs tvartelis.

Malūno aprašymas

Šiupylių kaimo rėžių gale, aukščiau šaltinių, yra naujas, tuščias nedidelis malūnas, jame įrengtas kambarys ir neįrengta, be langų šalinė. Malūno ratas ir vandens nukreipimo statinys supuvę.

Šiupylių grūdų, arklių, galvijų, avių, kiaulių, paukščių kiekio išvardijimas:

Grūdai

Rugių – 10 pūrų.

Kviečių – 15 pūrų.

Avižų – 5 pūrai.

Žirnių – 1,5 pūro.

Kanapių sėmenų – 7 gorčiai.

Arkliai

Sena bėra kumelė – 1.

Šiometis eržilas – 1.

Galvijai

Marga karvė – 1.

Šėma karvė, užtrūkusi – 1.

Šėma telyčia – 1.

Trimetis margai žalas jautis – 1.

Keturmetis juodas bulius – 1.

Šiometės telyčaitės – 3.

Šiometis jautukas – 1.

Avys

Avys – 9.

Avinas – 1.

Kiaulės

Dideli meitėliai – 2.

[l. 66] Didelės kiaulės – 4.

Įvairaus dydžio meitėliukai – 3.

Maža kiaulaitė – 1.

Įvairūs paukščiai

Kalakutas – 1.

Kalikutės – 3.

Žąsinas – 1.

Žąsys – 3.

Antinas – 1.

Antys – 2.

Vištos – 5.

Mediniai ir geležiniai rakandai

- Didelis dažytas stalas – 1.
 Sena spinta – 1.
 Seni staliukai – 6.
 Virtuvinė geležinė grandinė – 1.
 Kibirai – 3.
 Kibiras su dviem geležiniais lankais – 1.
 Variniai spirito varyklos vamzdžiai – 3.
 Senas alembiko⁴⁷ vamzdelis – 1.
 Sena silkinė – 1.
 Šiaudinė sėjamoji (siekas) – 1.
 Senas kubilas svirne – 1.
 Grūdų [sėmimo] kaušas – 1.
 Dideli kubilai daržovėms – 2.
 Senas spirito varyklos vamzdelis – 1.
 Į žemę [įkasti] raugo kubilai – 2.
 Nutekamasis vamzdis – 1.
 Šiaudinis antvožas – 1.
 Pusės pūro saikas su žyme – 1.
 Lovys prie šulinio – 1.
 Naujas lovys – 1.
 Lovys, senas – 1.

Daržovės kubiluose

- Kubilas su burokais – 1.
 Kubilas su kopūstais – 1. [l. 66v]

Eil. Valstiečiai. Nr. Vardas, pavardė. Šiupylių kaimas	Prievoles per savaitę	Duoklė		Pinigai											
		Rugiai		Miežiai		Avižos		Vištos	Činšas	Nuoma	Kasmetinė padūmė per 2 kartus		Iš viso		
		Pūrai	Gorčiai	Pūrai	Gorčiai	Pūrai	Gorčiai				Vienetai	Auksinai	Grašiai	Auksinai	Auksinai
1. Pilypas Pocius (Filip Pocius)	2	2	–	2	–	2	–	2	18	–	–	12	–	30	–
2. Jonas Gricius (Jan Gricius)	2	2	–	2	–	2	–	2	18	–	–	12	–	30	–
3. Jurgis Butkus (Jerzy Butkus)	2	2	–	2	–	2	–	2	18	–	–	12	–	30	–
4. Mykolas Kazlauskas (Michał Kozłowski)	2	1	13	1	13	1	13	2	13	6	–	10	–	23	6
5. Motiejus Kaupavičius (Maciej Kawpowicz)	2	1	13	1	13	1	13	2	13	6	–	10	–	23	6
6. Juozas Vaicekauskas (Jozef Woyciechowski)	2	1	13	1	13	1	13	2	13	6	–	10	–	23	6

⁴⁷ Alembikas – stiklinis prietaisas, naudojamas varant degtinę.

(tęsinys)

Eil. Nr.	Valstiečiai. Vardas, pavardė. Šiupylių kaimas	Prievoles per savaitę	Duoklė						Pinigai								
			Rugiai		Miežiai		Avižos		Vištos	Činšas		Nuoma	Kasmetinė padūmė per 2 kartus		Iš viso		
			Dienos	Pūrai	Gorčiai	Pūrai	Gorčiai	Pūrai		Gorčiai	Vienetai		Auksinai	Grašiai	Auksinai	Auksinai	Grašiai
7.	Juozas Stonis (Jozef Stonis)	2	1	13	1	13	1	13	2	13	6	–	10	–	23	6	
8.	Kazimieras Tamašauskas (Kazimierz Tomaszewski)	2	1	13	1	13	1	13	2	13	6	–	10	–	23	6	
9.	Jurgis Survila (Jerzy Surwiłło)	2	1	13	1	13	1	13	2	13	6	–	10	–	23	6	
10.	Jonienė Korsakienė (Janowa Korsakowa)	2	2	–	2	–	2	–	2	18	–	–	12	–	30	–	
11.	Steponas Kriščiūnas (Stefan Krysciunas)	2	2	–	2	–	2	–	2	18	–	–	12	–	30	–	
12.	Laurynas Valiušis (Wawrzyn(iec) Waluszys)	2	2	–	2	–	2	–	2	18	–	–	12	–	30	–	
13.	Martynas Valiušis (Mar(tyn) Waluszys)	2	2	–	2	–	2	–	2	18	–	–	12	–	30	–	
14.	Tadas Vilčinskis (Tadeusz Wilczyński)	2	1	13	1	13	1	13	2	13	6	–	10	–	23	6	
15.	Martynas Noreika (Mar(tyn) Noreyko)	2	1	13	1	13	1	13	2	13	6	–	10	–	23	6	
16.	Matas Tamašauskas (Mateusz Tomaszewski)	2	2	–	2	–	2	–	2	18	–	–	12	–	30	–	
17.	Kazimieras Jackevičius (Kazim(ierz) Jackiewicz)	2	1	13	1	13	1	13	2	13	6	–	10	–	23	6	
18.	Petras Gričius (Piotr Grycius)	2	1	13	1	13	1	13	2	13	6	–	10	–	23	6	
19.	Matas Vejonis (Mateusz Wiejonis)	2	1	13	1	13	1	13	2	13	6	–	10	–	23	6	
20.	J(o) [malonybė] p(onas) Mykolas Paulavičius (jp Michał Pawłowicz) pagal sutartį kasmet mokėjo po 64 auksinus, pasibaigus sutarčiai privalės tarnauti ir mokėti	2	1	13	1	13	1	13	2	13	6	–	10	–	23	6	
[21].	J(o) [malonybė] p(onas) Malachovskis (Małachowski), vargonininkas, už patarnavimus bažnyčioje valdo 5 sieksnių pločio rėžį ir daržą	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	9	–	9	–	
[22].	Jonas Zabitovskis (Jan Zabitowski) [dirba] malūne	–	–	–	–	–	–	–	24	–	–	–	8	–	32	–	
[23].	Terėsė Šliupaitė (Ter(esa) Szlupowna) davatka	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	4	–	4	–	
[24].	Ona Klarska (Anna Klarska), davatka	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	5	–	5	–	
[25].	Barbora Brazevičaitė (Barbara Brazewiczówna) davatka	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	5	–	5	–	
[26].	Zakristijonas nemoka	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	
[27].	Kasmetinės karčemos nuomos	–	–	–	–	–	–	–	–	–	400	–	–	–	400	–	
		40	34	–	34	–	34	–	40	326	12	400	247	–	973	12	

[l. 67]

Eil. Nr.	Gruzdžių jurisdikos gyventojai (jurydzycani)	Lažas per savaitę	Činšas		Kasmetinė padūmė		Iš viso	
			Dienos	Auksinai	Grašiai	Auksinai	Grašiai	Auksinai
1.	Povilas Žemeckas (Paweł Żemecki)	1	3	15	8	–	11	15
2.	Petras Strajevskis (Piotr Strajewski)	1	3	15	8	–	11	15
3.	Jokūbas Jastžembskis (Jakub Jastrzębski)	1	3	15	8	–	11	15
4.	Laurynas Baravykas (Wawrzyniec Barawikas)	1	3	15	8	–	11	15
5.	Antanas Paulauskas (Antoni Pawłowski)	1	3	15	8	–	11	15
6.	Po Jablonskio (Jablonskim) tarnaus vargonininkas	1	3	15	8	–	11	15
6	Iš viso susidaro:	6	21	–	48	–	69	–

Žiemkenčių pasėliai 1789-iesiems metams

Gruzdžių klebonijos lauke pasėta 16 pūrų rugių.

Šiupylių palivarko lauke pasėta 44 pūrai rugių.

Už šį parapinei Zamušės, arba Šiupylių, bažnyčiai priklausantį Šiupylių dvaro su visais pavaldiniais, tiek Šiupylių kaime, tiek Gruzdžių filijos valdoje esantį, su jų kasmetinėmis prievolėmis ir duoklėmis inventorių, perduodant [bažnyčia] valdyti šviesiajam godotinajam Jurgiui Vaitkevičiui, dabartiniam Zamušės klebonui, mano sudarytą ir perduotą savo ranka, pasirašau ir antspaudą pridedu.

Duota Gruzdžiuose 1788 Viešpaties metais vasario 4 dieną. Martynas Bakevičius, Zamušės bažnyčios administratorius.

Atitinka originalą. Kunigas Jurgis Vaitkevičius, Žemaičių kanauninkas, Joniškio dekanas, Zamušės Gruzdžių klebonas.

Duota 1814 metų gegužės 21 dieną.

Straipsnio rankraštis gautas 2008 09 16, serijos „Lietuvos valsčiai“ Mokslo darbų komisijos įvertintas 2009 01 22, skelbti parengtas 2009 03 20.

Straipsnis numatomas spausdinti „Lietuvos valsčių“ serijos monografijoje „Gruzdžiai“, I dalis (vyr. redaktorius ir sudarytojas *Damijonas Šniukas*).

Straipsnio kalbos redaktorius *Albinas Masaitis*, korektorė *Rasa Kašėtienė*, anglų k. redaktorius, vertėjas *Aloyzas Pranas Knabikas*.

Straipsnio priedai, skelbiami atskirai (specializuotuose rinkinio skyriuose):

1. Straipsnio santrauka anglų kalba.
2. Žinios apie autorių.

© Skelbiant ar bet koku būdu panaudojant bet kurį svetainės www.llt.lt tekstą ar jo dalį kartu su juo privaloma skelbti interneto svetainės „Lietuvos lokaliniai tyrimai. www.llt.lt“ visą nesutrumpintą pavadinimą, straipsnio autorių, straipsnio pavadinimą, „Lietuvos valsčių“ serijos ir monografijos, kuriai straipsnis parašytas, pavadinimus bei straipsnio paskelbimo svetainėje www.llt.lt datą.